

EXERSĂM, NE JUCĂM, ORTOGRAME ÎNVĂȚĂM

- noțiuni teoretice
- exerciții aplicative
- jocuri ortografice

Prefață	3	*cai / c-ai	84
într-o, într-un, dintr-o, dintr-un, printr-o, printr-un	5	*ceai / ce-ai	87
sa / s-a	8	*mor / m-or	90
sau / s-au	13	*ție / ți-e	93
ia / i-a	18	*ți-ai, ți-a, ți-am, ți-au, ți-l	95
iau / i-au	23	*deal / de-al	97
*i-am, i-ai, i-ați	26	*ai / a-i	99
la / l-a	28	*o	101
nea / ne-a	31	*cam / c-am	103
neam / ne-am	34	*iar / i-ar	106
*ne-ai, ne-au, ne-ați	37	*laș / l-aș	108
va / v-a	40	*l-am, l-ai, l-ați, l-au	110
*v-am, v-ați, v-au	42	*mia / mi-a	113
nai / n-ai	44	*mii / mi-i	116
cel / ce-l	47	*mi-am, mi-ai, mi-ați, mi-au, mi-l	119
nul / nu-l, nu-i, n-o, *nu-mi, nu-ți, nu-s	50	*sar / s-ar	121
n-am, n-a, n-are, n-ați, n-au	53	*var / v-ar	124
*mie / mi-e	56	aceea / aceia	126
*mai / m-ai	59	aceiași / aceiași	129
*m-am, m-a, m-ați, m-au	62	altădată / altă dată	132
*săi / să-i	64	bineînțeles / bine înțeles	134
*să-mi, să-ți, să-l	68	după / de pe	136
*cea / ce-a	70	decât / de cât	138
*cei / ce-i	72	demult / de mult	141
*car / c-ar	75	numai / nu mai	143
*caș / c-aș	78	odată / o dată	146
*căi / că-i	80	niciodată / nicio dată / nici o dată ...	148
		Texte pentru dictare	151

într-o, într-un
dintr-o, dintr-un
printr-o, printr-un

Cuvintele **întru**, **dintru**, **printru** pierd vocala „u“ când sunt rostite împreună cu un cuvânt care începe cu o vocală și se scriu legate cu liniuță de unire de acesta (*într-o, într-un, dintr-o, dintr-un, printr-o, printr-un*).

Aceste cuvinte pot arăta locul (*unde?, de unde?, pe unde?*), modul (*cum?*) sau timpul (*când?*).

Exerciții

1. Subliniați cuvintele scrise cu liniuță de unire:

a) Copiii au ieșit la joacă. Ei sunt adunați într-un cerc, ca într-o horă. Într-o parte se află un copil care stă într-un picior. Într-un timp scurt câștigă. Trece la locul lui și altul îi va lua locul într-o poziție asemănătoare.

b) „Era într-un început de april, într-o dimineață din acelea care împrejmuiesc pământul, ca un nimb vioriu.“

(Mihail Sadoveanu – *Ulița copilăriei*)

2. Alegeți *într-o, într-un, dintr-o* sau *dintr-un*, pentru a întregi textele:

a) În pădure, ... copac am zărit o veveriță zglobie. Sărea ..... creangă în alta. Aduna provizii pentru iarnă. Am zărit ..... copac o scorbură. Acolo le căra biata vietate a pădurii.

b) Pe stradă am văzut ..... zi o bătrână. Abia mergea. .... mână avea sacoșa plină de cumpărături, iar în alta bastonul. Parcă ar fi fost bunica mea. Nu am mai stat pe gânduri. Am luat sacoșa ..... mână și am mers cu ea până acasă. .... timp scurt am ajuns. Bătrâna era tare mulțumită.

c) ..... zi de primăvară,
 ..... cuib de rândunică

Se iviră ..... clipă
 Patru pui de rândunică.

3. Alcătuiți enunțuri în care să folosiți, pe rând, ortogramele *într-o*, *într-un* la începutul, apoi în interiorul propoziției:

.....

.....

.....

.....

4. Completați în casete ortogramele potrivite: *într-o*, *într-un*, *dintr-o*, *dintr-un*.

- ⇒ zi de vară am plecat la munte.
- ⇒ autobuz a coborât un coleg.
- ⇒ minut a ajuns lângă mine.
- ⇒ El a scos geantă un pachetel cu mâncare.

5. Scrieți în spațiile libere ortogramele potrivite pentru a descoperi proverbe și expresii românești:

- ☼ „..... vorbă îți aprinzi paie în cap.“
- ☼ „..... răsur ies și trandafiri și mă răcini.“
- ☼ „Doi pepeni ..... mână nu poți ține niciodată.“
- ☼ „..... scânteie se aprinde focul.“
- ☼ „..... lemn faci și cruce și lopată.“
- ☼ „..... muncă cât de mică,
 Dacă nu curge tot pică.“
- ☼ „Foamea și rușinea nu se pot uni ..... loc a locui.“
- ☼ „A scăpat ca ..... minune.“

6. Alcătuiți un scurt text cu titlul *La pădure*, în care să introduceți ortogramele: *într-o, într-un, dintr-o, dintr-un, printr-o, printr-un*.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Dictare

a) Într-o excursie pe Valea Argeșului, am urcat până la cetatea lui Vlad Țepeș.

Părinții au venit într-un suflet când au auzit de accident.

Am rupt o filă dintr-un caiet.

Au trecut printr-o pădure de stejari.

Într-un târziu am hotărât să mă trezesc.

Mama a înțeles dintr-o privire că mințea.

b) Într-o zi băiatul se uită pe cer, când într-o parte, când în alta. Într-o parte apăreau norii ca niște urși. Într-un nor purtat de vânt i se păru că zărește un alt animal. Parcă era un vițel alb pe câmp.

Într-un târziu norul dispăru și cerul se luminează.

c) Într-o clipă se apucă de lucru. Dintr-o piatră albă de marmură începu să cioplească. Se mișca dintr-o parte în alta cu dalta și ciocanul în mână. Lovea neîncetat.

Într-un timp se opri. Obosise. Ieși printr-o portiță la aer curat. O luă încet spre câmp. Trecu printr-un lan de grâu cu spice aurii. Începu să adune într-un buchet maci și albăstrele. Se gândea să îl pună într-o vază în atelierul lui.

sa / s-a

Se scrie **sa** când acest cuvânt se poate înlocui cu **ei** sau **lui**.

*Colega **sa** este inteligentă.*

*Mînea **sa** e nouă.*

*Adina și prietena **sa** merg la teatru.*

Se scrie **s-a** când sunt două cuvinte care se rostesc împreună într-o singură silabă, iar în scris se leagă cu liniuță de unire.

Cuvântul **a** ajută la exprimarea unei acțiuni care s-a desfășurat în trecut: *a dus, a cântat, a rupt, a ascuns* etc.

REȚINEȚI !

S-a nu se poate înlocui cu unul dintre cuvintele **lui** sau **ei**.

*Mînea **s-a** spart.*

*Ciprian **s-a** plimbat prin parc.*

***S-a** așezat la locul lui.*

Exerciții

1. Tăiați formele greșite din textul următor:

Anghel *sa/s-a* dus la Grădina Zoologică cu prietena *sa/s-a*. Acolo *sa/s-a* întâlnit cu Cezar, colegul său. Au început vizita. La tot pasul îi întâmpina ceva nou și interesant.

Anghel *sa/s-a* plimbat fără teamă prin fața cuștilor cu animale. Prietena *sa/s-a* a admirat mulțimea de păsări cu pene multicolore. Cezar *sa/s-a* dus întâi să vadă ursuleții panda.

La întoarcere au discutat cu însuflețire despre cele văzute.

2. Încercuiți forma corectă:

Bunica *sa/s-a* a plecat în stațiune.

Rochița *sa/s-a s-a/sa* murdărit.

Vivi *s-a / sa* trezit când a venit sora *s-a / sa*.

Elevul *sa / s-a* așezat în banca *sa / s-a*.

Haina *sa / s-a s-a / sa* rupt.

Sania *sa / s-a sa / s-a* rostogolit.

3. Transformați după model și alcătuiți enunțuri cu două perechi de la fiecare punct:

a) *se trezește – s-a trezit*

se îmbracă → .....

se uită → .....

se chinuiește → .....

se bucură → .....

se duce → .....

b) *se luptă – s-a luptat*

se ceartă → .....

se laudă → .....

se așteaptă → .....

se rușinează → .....

se rostogolește → .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Alcătuiți câte două propoziții folosind cuvintele *sa* și *s-a*:

.....

.....

.....

.....

a) E primăvară. Dimineța s-a arătat la orizont discul roșu al soarelui. Un fluture s-a așezat pe o floare. Sorin a prins fluturele. S-a zbatut neputincios în mâna lui. I s-a făcut milă de el. A desfăcut pumnul, iar fluturele a zburat și s-a dus cât mai departe.

b) Corina s-a dus cu mama sa la cumpărături. Au intrat în hipermarket. Fetița s-a îmbrăcat cu o jachetă roșie, cu nasturi aurii. Jacheta sa era foarte elegantă.

Apoi s-a îndreptat spre standul cu încălțăminte. S-a încălțat cu o pereche de cizme. Erau minunate!

S-a bucurat când mama sa a cumpărat și jacheta și cizmele.

c) Ioana s-a sculat devreme. Ea s-a gândit să meargă la bunici. Bunica sa era bolnavă. Fetița s-a hotărât să o ajute la gospodărie. Bunicii au fost emoționați de ideea sa. Verișoara sa i s-a alăturat.

Bunicii au fost fericiți.

Aprofiundare

1. Tăiați formele greșite, dintre cele scrise înclinat.

Într-o seară, Răducu se întorcea acasă. Drumul lui trecea printr-o pădure deasă și întunecoasă. Deodată *sa/s-a* auzit un plânset de copil. *Sa/s-a* apropiat și a văzut un băiețel care plângea și din când în când o striga pe mama *sa/s-a*.

Răducu ia copilul, îl mângâie și îi promite că îl va duce acasă. Copilul *sa/s-a* liniștit. Au pornit împreună. Pe drum au fost întâmpinați de mama băiețelului, care aflase că acesta *s-a/sa* rătăcit de ceilalți colegi.

Răducu a primit fericit mulțumirile mamei.

2. Completați cu termenii potriviți, folosind ortograma *s-a* pentru a întregi enunțurile (*mânjit, vopsit, așezat*).

„În ordine, de la cel dintâi până la ultimul, întrebară:

- Cine ..... pe scaunul meu proaspăt vopsit?
- Cine ..... cu marmelada mea de caise?
- Cine ..... cu vopselele din cutia mea?“

(Octav Pancu-Iași – *Albastră ca cerneala*)

3. În locul punctelor, scrieți cuvintele de mai jos:

S-a luminat de ziuă. Soarele ..... pe cerul senin.
Daniela ..... de dimineață și ..... pe fereastră.
..... că era o zi frumoasă. .... să sară din pat.

– Mamă! Mamă! o striga fericită pe ..... . Astăzi e
ziua bunicii! De când o aștept! ..... să fie și cald!

Fetița ..... cu ..... cea nouă.
Trebuie să fie frumoasă pentru .....

(*s-a îmbrăcat, s-a ivit, mama sa, s-a nimerit, s-a trezit, rochița sa, s-a bucurat, s-a uitat, bunica sa, s-a grăbit, s-a luminat*)

4. Dați forma corectă a zicătorilor, alegând între *s-a* și *sa*.

❁ „*S-a / sa* ars, *s-a / sa* stins într-un ceas
Numai cu deștul a rămas.“

❁ „*Sa / s-a* mâniat văcarul pe sat.“

❁ „*S-a / sa* săturat soacra de pomană.“

❁ „*Sa / s-a* luat cu amândouă mâinile de păr.“

5. Alcătuiți un text cu titlul *Aniversarea*, folosind cuvintele *sa / s-a*:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Scrieți forma corectă (*sa / s-a*), apoi citiți textul obținut.

Prima rază de soare primăvăratice ..... strecurat afară pe pământ.
Firavul ghiocel ..... trezit la viață. Inimioara ..... a tresărit.
Frunza ..... fragedă tremura ușor în adierea lină a vântului.

Ghiocelul și-a scuturat dalba ..... haină. Bucuria ..... era fără margini. Prin pădure ..... împrăștiat o boare ușoară de parfum.

7. Adăugați în casete ortogramele *s-a*, *sa*, *într-o*, pentru a întregi textul:

Un vultur [ ] așezat în cuibul său din vârful muntelui. Acolo a crescut un pui.

[ ] zi, când [ ] întors, puiul nu mai era. [ ] uitat de jur-împrejur. Puiul era jos. În cădere, aripa [ ] stângă [ ] lovit de stânci. [ ] julit, dar nu [ ] rupt.

8. Dictare

a) Ionuț s-a dus în pădure. S-a gândit să meargă pe cărarea cea mai scurtă. Ajuns la marginea pădurii, aude un strigăt de ajutor. S-a plimbat și s-a uitat de jur-împrejur, dar nu a văzut nimic. A ascultat de unde venea strigătul. A constatat că se aude din lăstărișul din fața sa.

S-a apropiat cu teamă. A văzut trupul pădurarului alături de un lup care zăcea înjunghiat.

Ionuț s-a aplecat asupra lui și a văzut că e rănit ușor. S-a dus în sat numai într-o fugă și s-a întors cu ajutoare.

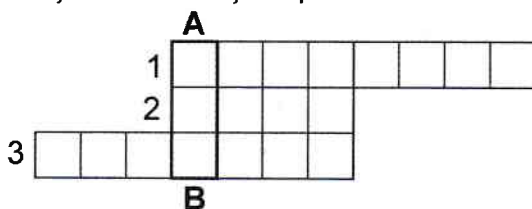
Pădurarul s-a făcut bine curând. I-a mulțumit lui Ionuț pentru fapta sa și i-a dăruit o căciulă din blană de iepure.

b) S-a terminat ora de matematică. Elevii ies în recreație. Liliana și colega sa se joacă cu mingea. Liliana s-a împiedicat și a căzut. S-a julit puțin la genunchi. S-a ridicat și s-a jucat în continuare. S-a sunat însă de intrare și jocul cu mingea s-a terminat.

Găsiți cuvintele cu sensul opus celor date mai jos. Completați careul și apoi alcătuiți enunțuri în care să introduceți cuvântul obținut pe verticala AB.

1. agitat – l...
2. ține minte – u...
3. strânge (masa) – î...

sau / s-au

Se scrie **sau** când acest cuvânt poate fi înlocuit cu **ori**.

*Cristian citește o carte **sau** se uită la televizor.*

– Vine **sau** nu vine bunica?

– Rămâi acasă **sau** mergi cu noi?

*Mâine vom merge la film **sau** la circ.*

Se scrie **s-au** când sunt două cuvinte care se rostesc împreună într-o singură silabă, iar în scris se leagă cu liniuța de unire.

Cuvântul **au** ajută la exprimarea unei acțiuni care s-a desfășurat în trecut: *au înțeles, au ajutat, au certat, au vizitat* etc.

REȚINEȚI !

S-au nu se poate înlocui cu **ori**.

*Ei **s-au** plimbat prin parc.*

*Ileana și Ovidiu **s-au** dus în tabără.*

***S-au** înțeles să se plimbe prin parc **sau** pe stradă.*

Exerciții

1. Tăiați formele greșite:

Frunzele *s-au / sau* desfăcut ușor și *sau / s-au* scuturat mirate. Nici nu mai știau cine le alinta, soarele *s-au / sau* vântul prietenos.

S-au / sau cutremurat de atâta frumusețe, de căldură și de blândețea *sa / s-a*. Ziua întâi li *s-a / sa* părut scurtă. *S-au / sau* mâhnit când a sosit noaptea. Lumina zilei *s-a / sa* stins. *S-au / sau* zgribulit și *s-au / sau* vârât unele în altele.

Așteptau cu nerăbdare, până a doua zi, venirea soarelui.

2. Completați cu *sau / s-au*:

Odată cu primăvara ..... întors și rândunelele. Într-o zi am văzut cum ..... rotit în văzduh deasupra satului, apoi ..... răspândit.

Unele au găsit vechile cuiburi, altele ..... apucat să construiască altele.